

صلاحیت‌های تدریس معلمان ابتدایی شهر همدان از دیدگاه دانشجویان معلمان: مطالعه موردی پردیس شهید باهنر و شهید مقصودی همدان

Investigating the Primary Teachers' Teaching Qualities from the Viewpoint of TTC Mentees in Hamedan: A Case Study in Shahid Bahonar and Shahid Maghsudi Branches

Elham Erfani Adab
Shima Maleki

الهام عرفانی آداب^۱
شیما ملکی^۲

Abstract:

The study aims to investigate the primary teachers' teaching qualities from the viewpoint of teacher training college mentees in Hamedan by using a descriptive survey. The participants included 129 subjects, divided into 65 male and 64 female mentees who study primary education and have passed all the four apprenticeship courses. They were chosen from the two Farhangian university branches of Shahid Bahonar and Shahid Maghsudi. The data collection instrument was a 38-item researcher-made questionnaire measuring the TTC students' opinions regarding primary teachers' teaching qualities. The data was analyzed through descriptive and inferential statistics, namely the mean, standard deviation, single-group t-test and MANOVA. The results showed that the estimated teaching qualities of female and male teachers were average and above average, respectively. However, their overall teaching qualities were assessed to be average regardless of their gender. More specifically, gender played a significant role in the different areas of effective teaching. The male teachers demonstrated high measures in the variables of human relationship, personal attributes and evaluation and average measures in lesson planning, lesson implementation and teaching learning strategies. Nevertheless, the female teachers displayed low estimates in the variables of lesson planning, lesson implementation, human relationship and personal attributes and average estimates in the variables of evaluation and strategies-based instruction. The article ends with some suggestions about the improvement of primary education teachers' and student-teachers' professional qualities.

Keywords: Effective Teaching, Professional Qualities, Teaching Qualities, Teaching Skills

چکیده:

هدف از انجام این پژوهش بررسی صلاحیت‌های تدریس معلمان ابتدایی شهر همدان از دیدگاه دانشجویان معلمان کارورزی بود که با روش توصیفی پیمایشی انجام شد. شرکتکنندگان این پژوهش ۱۲۹ نفر (۶۵ دانشجوی پسر و ۶۴ دانشجوی دختر) از دانشجویان رشته علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی بودند که تا زمان پژوهش کارورزیهای ۱ تا ۴ را گذرانده بودند. دانشجویان دختر از پردیس شهید باهنر همدان و دانشجویان پسر از پردیس شهید مقصودی به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته ۳۸ سوالی بود که در طیف پنج درجه‌ای لیکرت نظرات دانشجویان را در مورد صلاحیت‌های تدریس معلمان ابتدایی اندازه‌گیری کرد. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی شامل میانگین، انحراف معیار، آزمون t تک گروهی و تحلیل واریانس چند متغیره (MANOVA) استفاده شد. نتایج تحلیل نشان داد صلاحیت‌های تدریس معلمان زن در حد متوسط و معلمان مرد در حد بالاتر از متوسط میباشد. اما با در نظر گرفتن کلیه معلمان با صرف نظر از جنسیت، صلاحیت‌های تدریس معلمان در حد متوسط ارزیابی گردید. از بین حوزه‌های تدریس اثربخش میتوان گفت: معلمان مرد در متغیرهای روابط انسانی و ویژگیهای فردی و ارزشیابی در حد مطلوب و در حوزه‌های طراحی و تدوین درس، اجرا و ارائه درس و آموزش راهبردهای یادگیری در حد متوسط میباشد. همچنین معلمان زن در متغیرهای طراحی و تدوین درس، اجرا و ارائه درس و روابط انسانی و ویژگیهای فردی در حد نامطلوب و در متغیرهای ارزشیابی و آموزش راهبردهای یادگیری در حد متوسط میباشد. در نهایت پیشنهاداتی جهت بهبود صلاحیتها و شایستگیهای حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی و دانشجویان معلمان ارائه گردید.

کلید واژه‌ها: تدریس اثربخش، صلاحیتها، مهارتها.

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی دانشگاه تبریز... moc.liamg@88re.inafre (نویسنده مسئول)
۲. دانشجوی کارشناسی رشته علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان پردیس شهید با هنر همدان

■ مقدمه

بدون شک پایه و اساس و بنیان هر جامعه بر مبنای آینده‌سازان آن جامعه شکل می‌گیرد. کودکان امروز، سازندگان فردای جامعه هستند و سکان کشتی اجتماع را به دست خواهند گرفت. با این دیدگاه، توجه یک نکته ضروری به نظر می‌رسد و آن این که برای هدایت درست اجتماع فردا، احتیاج به متخصصان و افرادی داریم که از صلاحیت‌های لازم در این راستا برخوردار باشند. به عبارت دیگر؛ نقش و جایگاه آموزش و پرورش به عنوان یک نهاد اجتماعی تأثیرگذار بر عرصه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی بر هیچکس پوشیده نیست. با این حال عوامل و عناصر مؤثری در توفیق آموزش و پرورش نقش حیاتی ایفا می‌کنند که یکی از این عناصر اساسی، معلمان شایسته می‌باشند. عنصری که ضمن ایفای نقش مهم در تعلیم و تربیت، همواره موضوع بحثانگیز و جنجالی در تمامی جوامع به ویژه در جامعه ما است و همچنین با توجه به این که معلمان از جمله مهمترین عوامل مؤثر در رشد و توسعه کیفی تعلیم و تربیت به شمار می‌آیند و نقطه آغاز هر تحول آموزشی هستند، سنجش صلاحیت‌های حرفه‌ای آن‌ها اهمیت می‌یابد (دانش پژوه و فرزاد، ۱۳۸۵).

با توجه به این که نظام تربیت معلم و مراکز آموزش عالی که جزو دست اندرکاران پرورش معلمان آینده هستند به این نیاز دارند تا بدانند که معلمان کنونی به چه میزان از مهارت‌های مورد نیاز حرفه‌ای برخوردارند و با توجه به دهکده جهانی چه نیازهایی دارند، تا بتوانند نیازهای آتی، برنامه‌ها و مهارت‌های مورد نیاز را برای آن‌ها فراهم آورند. از طرف دیگر یکی از دغدغه‌های نظام‌های آموزشی حرکت به سمت تمرکززدایی است. در این صورت زمینه مشارکت معلمان در فرایند طراحی، اجرا و ارزشیابی از برنامه‌های آموزشی و درسی فراهم می‌شود؛ لذا در چنین رویکردی معلمان باید دارای شایستگی‌ها و صلاحیت‌هایی همچون دانش و آگاهی درباره روانشناسی یادگیری و دانش و آگاهی درباره روش‌های ارزشیابی باشند (ایزدی، ۱۳۷۹). در این راستا بررسی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان می‌تواند چنین شایستگی‌ها و صلاحیت‌هایی را نمایان سازد.

کرمین^۱ (۱۹۶۱) نیز در تحلیل تاریخ‌یاش در مورد اصلاحات آموزشی، بیان می‌کند که پداگوژی‌های پیشرو برای این که بتوانند اصلاحات ملی نظام آموزشی را با موفقیت اجرا کنند، به تعداد کافی از معلمان ماهر نیاز دارند. گنج معتقد است بدون تردید هیچ فرد دیگری جز معلم نمی‌تواند تأثیر بیشتری بر آن‌چه در مدارس می‌گذرد، داشته باشد. معلم می‌تواند تعلیم و تربیت را فرآیندی توأم با لذت و کامیابی، یا فرآیندی بی‌ثمر تبدیل کند (گنج، ۱۳۷۹). به اعتقاد بهرنگی (۱۳۸۴)، نیز آموزش‌های تربیت معلم و ضمن خدمت، هنگامی مؤثر است که معلمان بتوانند از امکانات آموزشی در جهت رفع مشکلاتی که در کلاسهای

درس با آن مواجه‌اند، بهره‌گیرند و در دو بعد علمی و عملی مهارت بیشتری پیدا کنند. در همین راستا تحقیقات داخلی و خارجی متعددی بر نقش معلمان به ویژه روش تدریس آن‌ها (نظری صارم، ۱۳۷۷، لطفی کراچی، ۱۳۸۱، شیخ محسنی، ۱۳۸۶) و همچنین شاگرد محوری (لونبرگ و کورئاگن، ۲۰۰۳؛ کارنل^۱، ۲۰۰۵) در کلاس درس و تاثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و اثربخشی تدریس اذعان دارند. یافته‌های پژوهش کریمی (۱۳۸۷) نشان داد که معلمان دوره ابتدایی از نظر صلاحیت‌های آموزشی، تدریس، علمی، رفتاری، شخصیتی، اجتماعی، فکری، مدیریتی، عملکردی، فکری و تدریس از سطح متوسط، کمتر است. نتایج پژوهش باچینسکی و هانسن^۲ (۲۰۱۰) نشان داد که توسعه حرفه‌ای معلمان، موجب استفاده بیشتر از روش تدریس بهتر و بهبود یادگیری معلمان شده است. وست^۳ (۲۰۱۱) بیان می‌کند، معلمان متفکر همیشه در جستجوی راه‌هایی برای بهبود تدریس خود هستند.

منظور از تدریس اثربخش مجموعه‌ای از عملکردها و ویژگی‌های معلم است که باعث دستیابی به اهداف آموزشی و یادگیری فراگیران می‌شود. البته یادگیری به عوامل متعدد دیگری از جمله رفتارهای فرد، انگیزه یادگیری، محتوای برنامه‌ی درسی، محیط و منابع فیزیکی بستگی دارد (ظهور و اسلامی نژاد، ۱۳۸۱). تدریس اثربخش باید فعالیت‌ی منظم و مرتب و هدف‌دار باشد و از پیش طراحی شود و هدفش ایجاد شرایط مطلوب یادگیری باشد و معلم و شاگرد بر هم تأثیر بگذارند. نکته مهم در این فرآیند این است که معلم باید دارای یک سری توانایی‌ها برای یادگیری بهتر فراگیران باشد (کریج^۴، ۲۰۰۸). تایلور و فرانسیس^۵ (۲۰۱۰) صلاحیت حرفه‌ای تدریس در آموزش را شامل: داشتن دانش پایه، آگاهی از فرآیند تدریس و درک آن، داشتن مهارت در برقراری ارتباط، داشتن مهارت در سنجش و ارزشیابی، همیاری و همفکری با دیگر همکاران و تدارک شرایطی برای حرفه‌ای تر شدن می‌دانند و همچنین کارآموزی را عامل مهمی در ارتقای شایستگی‌های حرفه‌ای تدریس معرفی می‌نمایند. راماء^۶ (۲۰۱۰) در یک مطالعه موردی در زمینه تدریس اثربخش در کوزوو پنج عامل را مشخص کرد: شخصیت استاد، شیوه ارائه، انصاف و سازگاری، سیاست در کار و نظارت مستمر. بر اساس نتایج پژوهش محدثی، فیضی و سالم صافی^۷ (۱۳۹۰) از دیدگاه اساتید، حیطه روش تدریس و از دیدگاه دانشجویان حیطه توانایی در ایجاد ارتباط و مشاوره مهمترین حیطه‌های اثرگذار بر اثربخشی تدریس می‌باشند. از بین مولفه‌های گوناگونی که توسط پژوهشگران مختلف به عنوان مولفه‌های تدریس اثربخش بررسی شده‌اند، در این پژوهش پنج حوزه

1. Carnell
2. Buczynski & Hansen
3. West
4. Craig
5. Taylor & Francis
6. Rama

طراحی و تدوین درس، اجرا و ارائه درس، روابط انسانی و ویژگی‌های فردی، ارزشیابی و آموزش راهبردهای یادگیری بررسی شده است. طرح درس دیدگاه فراگیران را نسبت به کیفیت آموزش بهبود بخشیده، ضمن ایجاد نظم منطقی و هماهنگی، فعالیت‌های یاددهنده و فراگیر را هدفمند می‌سازد و موجب افزایش یادگیری، تسهیل فرآیند آموزش، افزایش انگیزه برای حضور منظم در کلاس و شرکت فعال فراگیر در بحثها شده، چگونه آموزش دادن را به یاددهنده و چگونه یادگرفتن را به فراگیران می‌آموزد و ابزاری برای خود یادگیری در اختیار فراگیر قرار می‌دهد (مبارکی، ۲۰۱۲). منظور از ارائه درس این است که معلم مطالب و موضوعات را در قالب بیانات منطقی در اختیار یادگیرندگان قرار دهد. یک سخنرانی مفید ابتدا با یک مقدمه شروع می‌شود، بعد توضیحات ضروری در اختیار یادگیرندگان قرار می‌گیرد و توضیحات با ذکر مدارک، یافته‌های پژوهشی و سایر شواهد ضروری مستند می‌شوند و سرانجام با یک نتیجه‌گیری به پایان می‌رسد (سیف، ۱۳۸۶). توانایی برقراری ارتباط نیز یکی دیگر از شایستگی‌هایی است که یک معلم باید از آن برخوردار باشد. ارتباط، تار و پود سازمان را به هم پیوند می‌دهد و موجب یکپارچگی و وحدت سازمانی می‌گردد. مدارک و شواهد موجود نشان می‌دهد که بین ارتباطات مؤثر و میزان تولید یا بازدهی افراد رابطه‌ی مستقیم وجود دارد (رابینز، بی تا؛ ترجمه پارسائیان و اعرابی، ۱۳۹۰). بدیهی است که یکی از مهارت‌هایی که یک معلم توانا بایستی از آن برخوردار باشد، توانایی ارزشیابی درست از فراگیران است. ارزشیابی پیشرفت تحصیلی عبارت است از فرآیندی منظم برای تعیین و تشخیص میزان پیشرفت فراگیران در رسیدن به اهداف آموزشی که کیفیت روش تدریس معلم و میزان مهارت وی را در این زمینه مورد ارزیابی قرار می‌دهد» (شعبانی، ۱۳۸۴). معلمانی که از توانایی و صلاحیت برخوردارند همواره در طول فرآیند تدریس راهبردهای یادگیری متناسب با محتوا را نیز به دانش آموزان آموزش می‌دهند. از نظر وین اشتاین و مایر^۱ (۱۹۸۳) راهبردهای یادگیری تدابیری هستند که برای کمک به فرآیند رمزگردانی و یادآوری مورد استفاده قرار می‌گیرند (به نقل از تانسر^۲، ۲۰۰۹).

جهت بررسی وضعیت صلاحیت و شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان آگاهی از دیدگاه دانشجویان کارورزی تأثیر بسزایی دارد، به این دلیل که دانشجویان کارورزی مستقیماً هم درگیر یادگیری هستند و هم درگیر تدریس در کلاس‌های درس. یکی از بهترین روش‌های تعیین معیارهای تدریس اثربخش نظرخواهی از دانشجویان کارورزی است (ظهور و اسلامی نژاد، ۱۳۸۱). دانشجویان دانشگاه فرهنگیان بعد از گذراندن سه نیمسال تحصیلی (از شروع نیمسال تحصیلی چهارم تا پایان تحصیل) در هر نیمسال معادل دو واحد درسی را با نام

1. Weinstein & Mayer
2. Tuncer

درس کارورزی می‌گذرانند. این کلاس‌ها به صورت عملی در مدارس برگزار می‌شوند. هدف از شرکت دانشجویان در این دوره‌ها آشنایی با محیط کلاس درس، بهره‌گیری از تجربیات معلمان و کسب مهارت عملی در حرفه معلمی می‌باشد. بنابراین این دانشجویان با تلفیق دانش نظری - که واحدهای مربوطه را در دانشگاه می‌گذرانند- و دانش عملی - که از شرکت در کلاس‌های کارورزی به دست می‌آورند- جهت اشتغال در حرفه معلمی آماده می‌شوند و از آنجایی که در دوران تحصیل خود در ارتباط مستقیم با معلمان، دانش‌آموزان و مدارس هستند منبعی معتبر جهت گردآوری اطلاعات در خصوص صلاحیت‌های معلمان به حساب می‌آیند. بر همین اساس این پژوهش در نظر دارد به بررسی صلاحیت‌های تدریس اثربخش معلمان ابتدایی شهر همدان از دیدگاه دانشجویان کارورزی دانشگاه فرهنگیان استان همدان بپردازد.

■ روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با روش توصیفی پیمایشی انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل دانشجویان علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان همدان (پردیس شهید باهنر و شهید مقصودی) بودند که تا زمان پژوهش حداقل دوره‌های کارورزی ۱ تا ۴ را گذرانده باشند. جامعه آماری پژوهش شامل ۲۰۰ دانشجو معلم و نمونه آماری شامل ۱۲۹ دانشجو معلم بودند که با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. از بین اعضای جامعه آماری ۶۵ دانشجوی پسر از پردیس شهید مقصودی و ۶۴ دانشجوی دختر از پردیس شهید باهنر به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. از آنجایی که مقطع ابتدایی نسبت به مقاطع دیگر از حساسیت بیشتری برخوردار است و نیاز است که معلمان این مقطع از شایستگی‌ها و صلاحیت‌های تدریس برخوردار باشند بنابراین معلمان این مقطع جهت بررسی انتخاب شدند.

پرسشنامه پژوهش شامل پرسشنامه محقق ساخته ۳۸ سؤالی بود که محقق در ساخت پرسشنامه از پرسشنامه‌های زیلابی (۱۳۹۱) و منصور (۱۳۸۹) استفاده کرد. پرسشنامه‌های این پژوهش به بررسی صلاحیت‌های تدریس معلمان در پنج حوزه طراحی و تدوین درس، اجرا و ارائه درس، روابط انسانی و ویژگی‌های فردی، ارزشیابی و آموزش راهبردهای یادگیری طراحی شدند که پاسخ‌های دانشجویان در طیف پنج درجه‌ای لیکرت شامل بسیار کم، کم، تا حدودی، زیاد و بسیار زیاد اندازه‌گیری شدند.

در ساخت پرسشنامه علاوه بر استفاده و کمک گرفتن از پرسشنامه‌های زیلابی (۱۳۹۱) و منصور (۱۳۸۹) از نظر اساتید نیز استفاده شد. همچنین قبل از اجرا پرسشنامه توسط چند نفر از دانشجویان کارورزی مورد تجدید نظر و اصلاح قرار گرفت. جهت بررسی پایایی نیز از

روش همسانی درونی ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن ۰/۹۴ به دست آمد که نشان دهنده ضریب پایایی مناسب و قابل قبول می‌باشد.

جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از آزمون t تک گروهی جهت بررسی میزان صلاحیت‌های تدریس معلمان و از آزمون تحلیل واریانس چند متغیره (MANOVA) جهت مقایسه نظر دانشجویان دختر و پسر در مورد صلاحیت‌های تدریس معلمان زن و مرد با استفاده از نرم افزار SPSS16 استفاده گردید.

در استفاده از آزمون t تک گروهی مقدار آماره جامعه ۳ در نظر گرفته شد.

■ یافته‌های پژوهش

میانگین و انحراف معیار نمرات در متغیرهای پژوهش به تفکیک جنسیت در جدول شماره یک ارائه شده است. نتایج نشان داد از نظر دانشجویان، معلمان مرد در متغیر طراحی و تدوین درس ۳/۰۴ و معلمان زن ۲/۸۳ گرفته اند. معلمان مرد در متغیر اجرا و ارائه درس ۳/۱۰ و معلمان زن ۲/۷۴ گرفته اند.

معلمان مرد در متغیر روابط انسانی و ویژگی‌های فردی ۳/۲۹ و معلمان زن ۳/۱۹ گرفته اند. همچنین در متغیر ارزشیابی معلمان مرد ۳/۲۹ و معلمان زن ۳/۰۸ و در متغیر آموزش راهبردهای یادگیری معلمان مرد ۳/۰۳ و معلمان زن ۲/۸۳ گرفته اند.

جدول شماره ۱. میانگین و انحراف معیار نمرات در متغیرهای پژوهش به تفکیک جنسیت

متغیر	دانشجویان پسر		دانشجویان دختر		کل
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
طراحی و تدوین درس	۳/۰۴	۰/۵۹	۲/۸۳	۰/۶۴	۲/۹۴
اجرا و ارائه درس	۳/۱۰	۰/۵۸	۲/۷۴	۰/۷۴	۲/۹۲
روابط انسانی و ویژگی‌های فردی	۳/۲۹	۰/۷۸	۳/۱۹	۰/۸۱	۲/۲۴
ارزشیابی	۳/۲۹	۰/۸۰	۳/۰۸	۰/۷۴	۳/۱۹
آموزش راهبردهای یادگیری	۳/۳۱	۰/۸۹	۲/۸۳	۰/۸۵	۲/۹۳
صلاحیت‌های تدریس	۳/۰۵	۰/۵۹	۳/۱۵	۰/۵۷	۲/۹۶

جهت بررسی میزان هر یک از متغیرها در معلمان از آزمون t تک گروهی استفاده شد. همان‌طور که نتایج جدول شماره ۲ نشان می‌دهد، معلمان مرد در متغیرهای روابط انسانی و ویژگی‌های فردی و ارزشیابی در حد بالاتر از متوسط می‌باشند ($p > 0,05$) و در متغیرهای

طراحی و تدوین درس، اجرا و ارائه درس و آموزش راهبردهای یادگیری در حد متوسط می‌باشند ($p < 0,05$). همچنین معلمان زن در متغیرهای طراحی و تدوین درس، اجرا و ارائه درس و روابط انسانی و ویژگی‌های فردی در حد پایین‌تر از متوسط می‌باشند ($p > 0,05$) و در متغیرهای ارزشیابی و آموزش راهبردهای یادگیری در حد متوسط می‌باشند ($p > 0,05$). همچنین به طور کلی می‌توان گفت معلمان دوره ابتدایی با صرف نظر از جنسیت در متغیرهای روابط انسانی و ویژگی‌های فردی، ارزشیابی در حد بالاتر از متوسط می‌باشند ($p > 0,05$) و در متغیرهای طراحی و تدوین درس، اجرا و ارائه درس و آموزش راهبردهای یادگیری در حد متوسط می‌باشند ($p > 0,05$). همچنین صلاحیت‌های تدریس معلمان زن در حد متوسط و معلمان مرد در حد بالاتر از متوسط ارزیابی شد. اما با در نظر گرفتن کلیه معلمان با صرف نظر از جنسیت صلاحیت‌های تدریس معلمان در حد متوسط ارزیابی گردید.

جدول شماره ۲. نتایج آزمون t تک گروهی در متغیرهای پژوهش به تفکیک جنسیت

کل (df=128)		دانشجویان دختر (df=63)		دانشجویان پسر (df=64)		متغیر
sig	مقدار t	sig	مقدار t	sig	مقدار t	
0/035	-1/16	0/64	-2/16	0/55	0/60	طراحی و تدوین درس
0/006	-1/33	0/74	-2/85	0/16	1/41	اجرا و ارائه درس
0/064	3/42	0/81	1/89	0/004	2/95	روابط انسانی و ویژگی‌های فردی
0/418	2/72	0/74	0/82	0/005	2/94	ارزشیابی
0/12	0/88	0/85	-1/59	0/78	0/28	آموزش راهبردهای یادگیری
0/28	1/08	0/58	-0/56	0/537	2/14	صلاحیت‌های تدریس

جهت مقایسه نظر دانشجویان دختر و پسر در مورد میزان صلاحیت‌های تدریس معلمان زن و مرد از تحلیل واریانس چند متغیره (MANOVA) استفاده شد. جهت بررسی این نکته که آیا میزان صلاحیت تدریس معلمان زن و مرد از نظر دانشجویان متفاوت است یا نه از بین آماره‌های چهارگانه پیلای، لامبدا و یلکز، T^2 هتلینگ و ریشه روی آماره لامبدا و یلکز گزارش می‌شود. جدول ۳ نتایج آماره لامبدا و یلکز بر روی ترکیب نمرات صلاحیت‌های تدریس معلمان را ارائه می‌دهد. بر اساس این جدول می‌توان گفت آماره لامبدا و یلکز در ترکیب خطی نمرات صلاحیت‌های تدریس معلمان معنادار نمی‌باشد ($p > 0,05$). به عبارت

دیگر از نظر دانشجومعلمان دختر و پسر کارورزی میزان صلاحیت‌های تدریس معلمان زن و مرد تفاوت معناداری با هم ندارد و تقریباً به یک میزان می‌باشد.

جدول ۳: نتایج آماره لامبدای ویلکز بر روی ترکیب نمرات صلاحیتهای تدریس معلمان

آزمون	مقدار	F	DF1	DF2	سطح معناداری	ضریب اتا	توان آزمون
لامبدای ویلکز	۰/۹۲	۲/۱۵	۵	۱۲۱	۰/۰۶۴	۰/۰۸	۰/۶۹

■ بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که معلمان دوره ابتدایی شهر همدان از نظر دانشجومعلمان کارورزی دانشگاه فرهنگیان از صلاحیت‌های تدریس متوسطی برخوردار هستند. همچنین معلمان مرد از نظر دانشجومعلمان کارورزی صلاحیت‌های تدریس مطلوب و معلمان زن از نظر دانشجویان صلاحیت‌های تدریس نامطلوبی داشتند. از بین حوزه‌های تدریس اثربخش می‌توان گفت معلمان مرد در متغیرهای روابط انسانی و ویژگی‌های فردی و ارزشیابی در حد مطلوب می‌باشند و در متغیرهای طراحی و تدوین درس، اجرا و ارائه درس و آموزش راهبردهای یادگیری در حد متوسط می‌باشند. همچنین معلمان زن در متغیرهای طراحی و تدوین درس، اجرا و ارائه درس و روابط انسانی و ویژگی‌های فردی در حد نامطلوب و در متغیرهای ارزشیابی و آموزش راهبردهای یادگیری در حد متوسط می‌باشند.

نتایج این پژوهش مبین این مطلب است که معلمان و بالاخص معلمان زن دوره ابتدایی راه زیادی را در جهت بهبود تدریس خود باید طی کنند بالاخص در زمینه‌های طراحی و تدوین درس، اجرا و ارائه درس و روابط انسانی و ویژگی‌های فردی که وضعیت نامطلوبی داشتند.

در انتها باید خاطر نشان ساخت که؛ معلمان مهمترین عامل اجرایی نظام آموزشی محسوب می‌شوند که بدون خواست آنها هیچ تغییر مثبتی در نظام آموزشی صورت نمی‌گیرد، لذا آشنایی معلمان با نظریه‌ها و روش‌های جدید تدریس و یادگیری، محیط یادگیری... بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد تا ما را به سمت یک نظام آموزشی کارآمد پیش برد. همچنین می‌توان گفت که توجه به نظریه‌ها و روش‌های تدریس جدید، یکی از مهمترین مسائل آموزش عالی می‌باشد که باید در رأس برنامه‌های آموزشی کشور قرار گیرد. اما یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که آموزش عالی در برنامه‌های آموزشی به این نکته توجه نکرده است و روش تدریس معلمان نیز همانند اساتید خود در دانشگاه‌ها به

همان صورت سنتی بوده و توجه به رویکرد سازنده‌گرایی را می‌طلبد که متأسفانه چندان توجهی بدان نشده است که یک حلقه مفقوده در نظام آموزشی کشور ما محسوب می‌گردد. با عنایت به نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌گردد، مسئولین آموزش و پرورش نسبت به آموزش هرچه بهتر روش‌های تدریس اثربخش به معلمان و به خصوص معلمان زن اقدام نمایند و همچنین از آنجایی که دانشجویان دانشگاه فرهنگیان به زودی در نظام آموزش و پرورش مشغول به تدریس خواهند شد و دوره‌های کارورزی آنها زیر نظر معلمانی است که صلاحیت‌های تدریس مناسبی ندارند، بنابراین آموزش مهارت‌های حرفه‌ای و صلاحیت‌های تدریس دانشجومعلم‌ان از اهمیت بالا و ویژه برخوردار است.

منابع

۱. خیر، م. (۱۳۸۰). ارزشیابی تدریس اثربخش در آموزش عالی با تأکید بر ارزشیابی دانشجویی. دانش و پژوهش: ۷: ۹۳ - ۱۱۴.
۲. دانش پژوه، فرزاد، و.ا. (۱۳۸۵). ارزشیابی مهارت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی: ۵ (۱۸). ۱۳۵ - ۱۷۰.
۳. زیلابی، ق. (۱۳۹۱). تعیین معیارهای تدریس اثربخش از دیدگاه مدرسان و دانشجویان و میزان کاربرد آن در فرآیند آموزشی دانشگاه تبریز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز.
۴. شیخ زاده، م. (۱۳۸۸). شاخص‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه. فصلنامه آموزش عالی: ۲ (۷): ۱۴۱ - ۱۵۷.
۵. ظهور، ع.، اسلامی‌نژاد، ط. (۱۳۸۱). شاخص‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان. فصلنامه پایش: ۱ (۴): ۵ - ۱۳.
۶. عندلیب، ب.، احمدی، غ. (۱۳۸۶). میزان به کارگیری معیارهای تدریس اثربخش در دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان از نظر دانشجویان در سال تحصیلی ۸۵-۸۶. مجله دانش و پژوهش در علوم تربیتی: ۱۵: ۶۷ - ۸۲.
۷. کریمی، ف. (۱۳۸۷). مطالعه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار: ۲ (۴): ۱۶۶ - ۱۵۱.
۸. کنون، ر.، نیوبل، د. (۱۳۸۴). روش تدریس اساتید دانشگاه در مراکز آموزش عالی. ترجمه رضا ایزدی، محمدجعفر بنی اردلان، منصور غلامی. همدان: انتشارات دانشگاه بوعلی.
۹. گیج‌ان، ال. (۱۳۷۴). مبانی علمی هنر تدریس. ترجمه محمود مهرمحمدی. تهران: انتشارات مدرسه.
۱۰. منصور، س. (۱۳۸۹). بررسی میزان صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان مرد دوره متوسطه در شاخه علوم انسانی استان مازندران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران.
11. Brown, G., Atkins, M. (1998). *Effective teaching in higher education*, London: P4
12. Buczynski, S., Hansen, C.B. (2010). Impact of professional development on teacher practice: Uncovering connections. *Teaching and Teacher Education*, 26 (3): 599-607.
13. Craig J., Bailey A., Karen A. & Card. (2008). Effective pedagogical practices for online teaching: Perception of experienced instructors. *Internet and Higher Education*, 12:45.

14. Deborah P., Emily A. (2010). Repertoires of practice: Re-framing teaching portfolios. *Teaching and Teacher Education*, 26: 39.
15. Gurney, Ph.(2007)). Five factors for effective teaching. *NewZeland Journal of Teacher's work*, 2:89.
16. Mobarak, A. et al. (202). Important clinical lesson plan. *Journal of medical education*: 11.
17. Rama, Sh. (2011). Professor's performance for effective teaching (Kosovo case). *Procedia Social and Behavioral Sciences*: 12.
18. Taylor, F. & Francis, R. (2010). Criteria for effective University teaching. *Improving college and University Teaching*. 28(3).
19. Tuncer, U. (2009). How do monolingual and bilingual language learners differ in the use of learning strategies while learning a foreign language? *Social and Behavioral Sciences*, 1: 852-856.
20. West, C. (2011). Action Research as a Professional Development Activity. *Arts Education policy Review*, 112 (2): 89-94. Available at: <http://dx. Doi.org/10.1080/10632913.201.546697>.

